

רב ארי קילסון: מראי מקומות- כתובות דף ס"ח

- (א) **שאלמלא הן, היינו חוטאין בכל יום, שנא' וכו'-** הק' הפני **היושע**, למה צריך הגמ' להביא הני קראי, הרי מצות עשה דצדקה לא גרע מכל מצות עשה שיש חטא במניעת עשייתן, וכ"ש צדקה דכתי' בי' כמה עשיין ולאווין טובא. ותי' די"ל דלענין דין די מחסורו איירי, דהיינו, דודאי פשוט דאפי' אם יש רמאים, מ"מ לגבי עיקר דין להחיות עני, ודאי חוטא אע"פ שיש רמאים, דיש להחמיר ולהחיותו, אע"פ דנפיש רמאים. אולם אי לאו דנפיש רמאים, הייתי אומר דגם הי' עובר על די מחסורו, דצריך ליתן להעני כל מה שיחסר לו, ואע"פ דלכאור' בדבר שבממון אין הולכין אחר הרוב, וי"ל דאי"צ ליתן מספק, אבל כיון דהתורה החמירה כ"כ על הענין של צדקה, א"כ אי לאו דנפיש רמאים, יהי צריכים אנו להחמיר הרבה בזה, אבל כיון דנפיש רמאים, מצילנו מחטא.
- (ב) **המעלים עיניו מן הצדקה כאילו עובד עבודת כוכבים-** ביאר **הקובץ שעורים** בב"ב (נ"א) השייכות, דמי שהוא עובד ע"ז, היינו משום דס"ל דהע"ז יכול להטיב או להרע לו. וכן במי שמעלים עיניו מן הצדקה, משום שהוא חושב שהמעות יכול להטיב לו או להרע לו, ואינו מכיר דהכל הוא באמת מאת ד'.
- (ג) **במחירשה דכספא- ע' במסורת הש"ס** שהביא מש"כ **תוס' בב"מ** (ק"ג). דמחרישה דהכא היינו שמגרדין בה בבית המרחץ. וכ"כ **הריטב"א** כאן, וביאר דאם במחרישה ממש, הא אין דרך לעשותה בכסף, וא"כ פשוט דצריך למוכרה. אולם ע' **בשטמ"ק בשם תלמידי ר' יונה**, דפי' דמירי במחרישה ממש, ומה צריך למוכרו, היינו משום שאינו צורך הגוף.
- (ד) **יתומה שהשיאתה אמה או אחיה מדעתה- פרש"י**, רבותא קמ"ל, דאע"פ שנתרצית, אין מחילתה מחילה. וע' **בתוס' רי"ד**, דמבואר ד"מדעתה" היינו דהנישואין הי' מדעתה, דאם לא הי' מדעתה, לא הי' נישואיה נישואין. ופי' **השטמ"ק** דלא הי' ניה"ל לרש"י לפרש כן, דא"כ, פשיטא דהיכא שנשאת שלא מדעתה שלא הפסידה פרנסתה, שהרי נישואיה אינן נישואין כלל. ולכן פרש"י דודאי מיירי שהנישואין הי' מדעתה, ומה דנתן "מדעתה", היינו על המחילה גופא של הנדוניא, דגם זה הי' מדעתה, ומ"מ אמרי' דיכולה להוציאה אח"כ, שהרי מחילת קטנה אינה מחילה.
- (ה) **יכולה היא משתגדיל להוציא מידן וכו'- פי' הרשב"א**, דאע"פ שלפרנסת הבעל, דהיינו, לצורך נישואין, זכו לה חכמים, וזו כבר נשאת, מ"מ היא זכתה בנכסים בכדי מה שראוי לינתן לה, ואינן יכולין להפקיע זכותה.
- (ו) **אם השיא את הבת הראשונה, ינתן לשני' כדרך שנתן לראשונה-** ואין מבואר במתני' מה ס"ל לר' יהודה היכא דלא השיא הבת הראשונה. וכ' **הריטב"א** דבכה"ג ס"ל לר' יהודה דשמין באחרים, היאך שהם מפרנסות בנותיהן בנכסים כאלו, ונותנים לה כזה. אולם ע' **בפיה"מ להרמב"ם**, דכ' בדעת ר' יהודה דכל היכא דאיננו יודעין דעת האב, נוטלת עישור נכסים (וע' **בריטב"א** במש"כ לשלול צד זה).
- (ז) **אלא שמין את הנכסים ונותנין לה- ע' בשטמ"ק** שהביא מח' הראשונים בזה, דשי' **הריטב"א** והריב"ש הוא דשמין את הנכסים לאו היינו עישור נכסים, אלא שמין את הנכסים, ורואין את שכנגדו, דהיינו מי שנכסיו דומה לזה, כמה נותנים לבתם. וביאר דלפי זה יש ג' שיטות, שי' ר' יהודה, דהיכא דיכולין לאומדו, ואומדו, והיכא דאינן יכולין, שמין אותו ורואין את שכנגדו. שי' חכמים דמתני', דלעולם שמין שכנגדו, ושי' רבי (בברייתא בגמ'), דהיכא דיכולין לאומדו, אומדין אותו, והיכא דאיננו יכולין לאומדו, נותן עישור נכסים. אבל **מתוס'** הביא דמה דאמרי' דשמין את הנכסים, היינו דשמין ונותנים עישור, ולפי"ז אין כאן אלא ב' שיטות, שי' ר' יהודה, דהיכא דיכולין לאומדו, אומדין אותו, ואם לאו, נותנין עישור נכסים, ושי' רבנן, דלעולם נותנים עישור נכסים [ולכאור' כן משמע שהוא שי' רש"י, שפי' על המשנה דמה שראוי לה הוא עישור נכסים, ולכאור' משמע דהיכא דאין אומדין אותו, זהו מה שנותנין לה].
- (ח) **לפרנסה שמין באב- פרש"י** (על המשנה), בין שהוא פחות או יותר מעישור. אולם ע' **בריטב"א** שהביא דעת ר' **חננאל** דס"ל דשמין דעת האב רק לפחות מעישור נכסים, ולא להוסיף. וכ' שיש שמביאים רא"י מהא דאי' בגיטין דפרנסה מיקץ קייצא, וכ' **הריטב"א** לדחות דרוב העולם לא ידעי' אומדנא דידהו, ולכן נוטלת הבת עישור נכסים, אבל אם יודעים יודעים, וסתם גמ' משמע כפרש"י.
- (ט) **מאו לאו פרנסת הבעל- הק' תוס'**, לפי"ז נמצא ד"שמין את הנכסים" אינו שוה במזונות ופרנסה, דלענין פרנסה שמין את הנכסים ליתן לה עישור נכסים, ואילו לענין מזונות שמין הנכסים לראות אם עני הוא, דהא נותנים כפי הכבוד, והניח בקו'. וע' **בשטמ"ק** מש"כ ליישב קו' תוס'.
- (י) **ונימא הלכה כר' יהודה- הק' הריטב"א**, אי אמר הל' כר"י, הו"א דהלכה כמותו לגמרי, וכי ליכא אומדנא דאב אמדי' בתר שומת הנכסים, וקמ"ל דבפרנסה שמין באב כי איכא אומדנא, וכי ליכא אומדנא לא פסק מידי. ותי' דכיון דבמתני' לא איירי ר' יהודה בהדיא היכא דליכא אומדנא, א"כ כי אמר הלכה כר' יהודה לא הוה משמע אלא לענין אומדנא בלחוד.

- (יא) **ומי אמר רבא הכי, והתניא, רבי אומר בת הנזונת וכו', ואמר רבא הלכתא כרבי-הק' בשטמ"ק**, דלמא כי קאמר רבא הל' כר' יהודה, הני מילי היכא שהשיאה, דגליא דעתי, אבל היכא דלא גלי דעתי לא, וכי פסק כרבי, היינו היכא דלא גלי דעתי. ותי' דאי רבי לא מיירי בדהשיאה, א"כ נמצא דליכא בין רבי לר' יהודה מידי, ולא חידש רבי שום דבר על ר' יהודה, ומשמע מהא דאמר רבי מלתא באפי נפשה, ולא אמר "נראין דברי ר' יהודה", דאינו ס"ל כר' יהודה לגמרי.
- (יב) **הא דאמידני-ע' בתוס' רי"ד שכ' להסתפק היכא שמת והניח בן ובת**, ואם ינתן להבת כמו שניתנה לבת הראשונה, יהי' הבן מפסיד לגמרי, האם גם בכה"ג נותן כפי אומד דעת האב או לא. וכ' דמסתבר לומר דאינה נוטלת טפי מהבן, ודי לה ליטול כא' מהבנים. וע' בשטמ"ק (ד"ה ומצאתי) שהביא דברי התוס' רי"ד, והביא מהריב"ש להק' עליו דא"כ מה הק' רבי מי שהניח עשר בנות וכו', לימא דאה"נ, היכא שנעקר נחלה דאורייתא מעולם לא אמר. ותי' דאה"נ, אלא דרבי קושטא דמילתא קאמר, דעישור ששיירה כ"א, ולא מכל הנכסים.
- (יג) **כל חודא וחודא דנפשה שקלה-הק' הרשב"א** (וע' בתוס' שהק' ותי' כע"ז בקיצור), הא משעת מיתת האב הויין לי' בע"ח דאחי, וכיון דמשעה ראשונה נשתעבדו להו נכסים, דינא הוא דחולות בשוה, דמאי חזית דטפית להאי ובצריית להאי. ואין לומר שאין החיוב חל עד שעת נישואין, דהא מבואר לקמן דכבר משעת מיתת האב נשתעבדו הנכסים. ותי' שאין האחין חייבים להן אלא כדרך שהאב הי' נותן להן, דכל שקדמה ונשאה הי' נותן לה כפי נכסיו שהי' לו באותו זמן, ולכן כן אצל האחין, דכל שקדמה ונשאת זכתה בחלקה.
- (יד) **הבנות בין בגרו עד שלא נישאו וכו', ולא איבדו פרנסתן-כ' הרא"ש** (י"ד) בשם ר' יונה, דמה דאם בגרו לא הפסידו פרנסתן, זהו רק אם בגרו לאחר מיתת האב, אבל אם בגרו בחיי האב, אז לא תקנו פרנסתה, דלא תקנו אלא לבנות קטנות שהניח האב, ואפי' אם נתבגרו אח"כ, דהא כבר זכתה במיתת אביה, והי' להם להיתומים להשיאה קודם שבגרה, אבל אם בגרה קודם, לא תקנו לה כלל.
- (טו) **כיצד הם עושות, שוכרות להן בעלים וכו'-כ' הריטב"א** (ד"ה אם באו) דמוכח מכאן דאין הבנות זוכות בהעישור נכסים מיד עם מיתת האב, אלא בשעת נישואין. והוסיף בשטמ"ק בשם תלמידי ר' יונה דצריכין הבעלים לתבוע העישור נכסים קודם הנישואין, דאילו ממתנין עד לאחר הנישואין, שוב איבדו פרנסתן.
- (טז) **לא קשיא, הא דמחאי, הא דלא מחאי-הק' המלא הרועים**, אם במחאי, א"כ מ"ט דרשב"א דס"ל דבנשאת אבדה פרנסתה, הרי עיקר טעם בנשאת הוא משום דמחלה, אבל אם מחתה, הא לא מחלה. ותי' דמה דאמרי' הא במחאי, היינו דר' הונא דאמר הלכתא כרבי, היינו היכא דמחאי, אבל רבי ורשב"א לא איירי במחאי, אלא בנוזנת, ובוזה נח' אם איבדו פרנסתן או לא.
- (יז) **בגרה ונשאת צריכה למחות-כ' הרשב"א** דדוקא נקט שבגרה בתחלה, אבל נשאת ואח"כ בגרה, אינה צריכה למחות, דהא בנשואין לחוד אינה צריכה למחות, וכיון שזכה הבעל, אין לך מחאה גדולה מזו, ואפי' חזרה ומחלה אין במעשיה כלום.
- (יח) **מי אמר רבא הכי, והא איתיבי רבא לר"נ יתומה ושני לוי-הק' השטמ"ק**, למה צריך להא דשני לוי, הרי מהא דהק' רבא על ר"נ מהא דיתומה, ודייק דדוקא קטנה אינה מפסדת פרנסתה, אבל גדולה ויתרה, וא"כ איך אמרי' דס"ל לרבא דנערה שנשאת אי"צ למחות. ותי' דאי מקר' רבא, לא הי' קשה, דהא דהק' מהא דנערה אי"צ למחות, י"ל דהיינו משום דאין ברור אם כוונתה למחול או לא, אבל אם ודאי מחלה, אז ויתרה. אבל משינוי דר' נחמן, דקאמר דהא דתני ויתרה, היינו בדלא מחאי, מבואר דבאמת צריכה למחות אם גדולה היא, ושפיר פריך.
- (יט) **הא דקא מיתזנא מינייהו, הא דלא קא מיתזנא מינייהו-כ' הריטב"א** שהי' שייך לומר דזהו דוקא בנשאת, אבל בבגרה, אז אפי' אם לא מתזנא מינייהו אינה צריכה למחות, דכל זמן שאינה משתדכת, לא חששה לתבוע פרנסתה או למחות שלא מחלה. אבל כ' דמסוגיין לא משמע כן, אלא משמע דבגרה ונשאת שוין בזה, וא"כ משמע דדוקא היכא דמתזנא מינייהו אי"צ למחות, בין בגרה ובין נשאת.
- (כ) **דאילו פרנסה טרפה ממשעבדי-פרש"י**, דעשאה כב"ח משעת מיתת האב. והק' המלא הרועים, לפי מש"כ הריטב"א לעיל דאין השעבוד חל במיתת האב, אלא בשעת נישואיה, א"כ איך יכולה לטרוף ממשועבדים שלקחו משעת מיתת האב. ותי' "וי"ל דנהי דהיא לא זכתה, מ"מ אינו דאחין ג"כ, ולא הי' להם כח למכור", ועע"ש מש"כ בזה.
- (כא) **האומר אל יזונו בנותיו מנכסיו, אין שומעין לו, אל יתפרנסו בנותיו מנכסיו, שומעין לו-כ' הריטב"א** שיש גורסים להיפוך, דלענין מזונות שומעין לו, ולענין פרנסה אין שומעין לו. וביאר דמירי שהתנה עם אשתו בשעת נישואין, דעל מזונות מהני התנאי, דעל תנאי כתובה יכול להתנות עמה, אבל לענין פרנסה, שאינה תלויה בכתובה, וכשיש לו בת, הוא דרמיא עלי' מצותו לפרנסה, אין תנאה של אשה בזו כלום. וכ' דכן פי' ר' האי גאון, וכ' הריטב"א דאף דהדין אמת הוא, אבל לא משמע כן מדברי הגמ'.